

- Łobocki M. (2000), (2003), (2004), (2005), (2006), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków: Impuls.
- Łobocki M. (1998), (1999), (2001), (2004), *Altruizm a wychowanie*, Lublin: UMCS.
- Łobocki M. (2002), (2006), (2007), *Wychowanie moralne w zarysie*, Kraków: Impuls.
- Łobocki M. (1982), *Wybrane zagadnienia z metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej*, Część pierwsza, Lublin: UMCS.
- Łobocki M. (1995), *W sprawie wychowania moralnego w szkole*, „Edukacja”, nr 2, s. 28–36.
- Łobocki M. (1995), *Z problematyki wychowania moralnego w szkole*, „Annales UMCS” sec. J, vol. VIII, s. 51–61.
- Łobocki M. (1985), *Poradnik wychowawcy klasy*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1989), *Trudności wychowawcze w szkole. Zapobieganie i przeciwdziałanie*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1990), *W poszukiwaniu skutecznych form wychowania*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1975), *Współdział uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1970), (1973), *Godziny wychowawcze w szkole podstawowej. Organizacja współżycia i współdziałania uczniów*, Warszawa: PZWS.
- Łobocki M. (1985), *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Łobocki M. (1989), *Trudności wychowawcze w szkole. Zapobieganie i przeciwdziałanie*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1990), *W poszukiwaniu skutecznych form pracy wychowawczej*, Warszawa: WSiP.
- Łobocki M. (1959), *Poglądy młodzieży szkół średnich na zagadnienie koedukacji*, „Roczniki Filozoficzne”, t. VIII, z. 4, s. 105–132.

Profesor Tadeusz W. Nowacki (1911–2011) – wybitny pedagog i humanista

26 września 2011 roku świat nauki polskiej doznał dotkliwej straty. Odszedł jeden z najwybitniejszych pedagogów, wybitny humanista, człowiek skromny, pogodny i niezłomny.

Biografia Profesora Tadeusza Nowackiego jest tak bogata, że można by oddzielić nią co najmniej kilka innych osób, a i tak ich losy wydawałyby się nader interesujące i nietuzinkowe. Drogę życiową Tadeusza Nowackiego warunkował ciąg niezwykle istotnych wydarzeń historycznych, społecznych i politycznych. Okoliczności te wymagały od niego dokonywania niełatwych często wyborów w sferze moralnej, ideowej, edukacyjnej i naukowo-badawczej.

Od wczesnego dzieciństwa towarzyszyło mu zamiłowanie do książek i czytelnictwa. Już na etapie edukacji gimnazjalnej dał się poznać jako osoba o refleksyjnej naturze, nieprzeciętnych zdolnościach, wysokiej kulturze intelektualnej,

o skryzalizowanym stosunku do spraw ojczyzny i o dojrzałym, mądrym poczuciu patriotyzmu (Nowacki 2008).

Tadeusz Nowacki studiował (1933) na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego jako stypendysta państwowy. W tym czasie angażował się w działalność ZET-u, konspiracyjnej organizacji młodzieży polskiej, która łączyła idee demokracji i niepodległości z hasłami sprawiedliwości społecznej, narodowej i politycznej*. Studia na Uniwersytecie Jagiellońskim kształtowały nie tylko światopogląd Tadeusza Nowackiego, ale również obfitowały w spotkania Profesora z najpoważniejszymi autorytetami polskiej humanistyki, co nie pozostało bez wpływu na dojrzewanie jego własnej postawy i zainteresowań naukowych (tamże, s. 207–209).

W trakcie studiów Tadeusz Nowacki został powołany do jednorocznej służby wojskowej, a po jej zakończeniu wznowił naukę na UJ. Prawdopodobnie w wyniku nieprzychylności ówczesnego rektora uczelni, który jako endek był wrogo nastawiony do aktywności wszelkich organizacji ZET-owych, stracił stypendium. Utrzymanie zapewniały mu honoraria za drobniejsze prace oraz wynagrodzenie za prowadzenie wykładów z pedagogiki dla studentów medycyny.

Po uzyskaniu tytułu magistra Tadeusz Nowacki pracował jako asystent w Katedrze Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, a potem jako wykładowca w Państwowym Pedagogium w Łodzi. W tym czasie angażował się również w działalność Instytutu Przemysłowo-Rzemieślniczego oraz udzielał się w nieformalnym kole łódzkich poetów i sympatyków poezji. Tuż przed wybuchem II wojny światowej ukończył redagowanie swej rozprawy doktorskiej *Samopoczucie dziecka przewlekle chorego*.

Wybuch wojny zmusił Tadeusza Nowackiego do opuszczenia Łodzi. Długa tułaczka w trakcie zawieruchy wojennej doprowadziła go aż do Kумы – obozu pracy położonego w Republice Maryjskiej, między Moskwą a Uralem, gdzie w bardzo ciężkich warunkach pracował jako drwal i wozak. Tam też zawarł swój pierwszy związek małżeński z Marią Majerek, towarzyszką jego tułaczki. Przymusowa zsyłka zakończyła się w 1941 roku, po wybuchu wojny bolszewicko-hitlerowskiej. Udało mu się wraz z żoną i siostrą przedrzeć przez front i dotrzeć do Krakowa. Tam działał w kręgach konspiracyjnych Związku Odrodzenia Rzeczypospolitej. W tym czasie też urodził mu się syn Jacek. W obliczu zagrożenia prześladowaniami ze strony Gestapo Tadeusz Nowacki udał się na Kielecczynę i działał w tajnym nauczaniu (Wiatrowski 2008).

Po wojnie przyjechał do Lublina i po mianowaniu na delegata PKWN do spraw oświaty powrócił do rodzinnej Łodzi. Piastował tam funkcję naczelnika

---

* Organizacją reprezentującą ZET na zewnątrz, jego oficjalną emanacją był Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej. Profesor T. Nowacki w okresie studiów akademickich pełnił funkcje prezesa ZPMD na UJ.

Wydziału Kształcenia Nauczycieli w Kuratorium w Łodzi. Współtworzył również Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Łodzi, uczestniczył w pracach organizacyjnych Katedry Pedagogiki nowo powstałego Uniwersytetu Łódzkiego oraz inicjował kształcenie pedagogiczne w Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego. W tym samym czasie zrekonstruował maszynopis swej pracy doktorskiej i obronił ją na Uniwersytecie Łódzkim.

Kariera naukowa Tadeusza Nowackiego – ze względu na jego światopogląd uznany za niezgodny z panującą ideologią – rozwijała się nie bez przeszkód. Przekładało się to na sytuację ekonomiczną rodziny Profesora, która borykała się z utrzymaniem dwójki małych dzieci (córka Małgorzata przyszła na świat w kwietniu 1949 roku).

Mimo nieprzychylności losu Tadeuszowi Nowackiemu udało się przetrwać najgorsze chwile i od 1950 roku rozpoczął pracę w Centralnym Urzędzie Szkolenia Zawodowego, a od 1954 roku kierował funkcjonującym w jego ramach Wydziałem Kształcenia i Doskonalenia Kadr Pedagogicznych. W tym też roku został zatrudniony w Instytucie Pedagogiki w Warszawie, co wreszcie pozwoliło mu na prowadzenie własnej pracy naukowej. W publikacjach z tego okresu obserwujemy coraz większe zainteresowanie Profesora problematyką kształcenia zawodowego. Działalność badawczą i naukową kontynuował jako kierownik Zakładu Kształcenia Politechnicznego Instytutu Pedagogiki. W roku 1957 Tadeusz Nowacki dostał nominację na tytuł docenta, a w 1960 został profesorem nadzwyczajnym.

Przełomowym momentem w karierze naukowej Profesora było powołanie przez niego Zakładu Kształcenia Zawodowego. Praca w tej placówce zaowocowała wieloma pozycjami bardzo znaczącymi dla tworzenia zrębów pedagogiki pracy. Ten niezwykle płodny okres działalności i prac naukowych Profesora Tadeusza Nowackiego naznaczony został jednocześnie dwiema tragediami osobistymi. Były to śmierć syna (w 1962 roku) oraz kilka lat później – żony (w 1966 roku). Pod koniec 1967 roku Tadeusz Nowacki zawarł związek małżeński z Kazimierą Korabiowską, pracownikiem naukowym Zakładu Kształcenia Politechnicznego.

W 1971 roku Tadeusz Nowacki został mianowany profesorem zwyczajnym, a w rok później utworzył Instytut Kształcenia Zawodowego, którego dyrektorem pozostał aż do 1983 roku. Dorobek naukowy Profesora oraz jego niekwestionowany autorytet w świecie rodzimej i zagranicznej pedagogiki pozwoliły na formalne uznanie pedagogiki pracy za autonomiczną dyscyplinę naukową (1972), zaś Tadeusza Nowackiego za jej twórcę na polskim gruncie.

* * *

W swym długim, pracowitym i ciekawym życiu Profesor Tadeusz Nowacki wspierał działalność wielu instytucji naukowych w kraju i za granicą. Wśród najważniejszych należy wymienić Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Łódzki,

Wyższą Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego, Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Łodzi, Instytut Kształcenia Zawodowego, Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Akademię Bydgoską im. Kazimierza Wielkiego oraz Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. P. Dragomanowa w Kijowie. Od 2009 roku rozpoczął pracę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, obejmując stanowisko profesorskie w Zakładzie Andragogiki, co znacząco podniosło prestiż środowiska pedagogów na naszym uniwersytecie.

Od pierwszych kontaktów z pracownikami UMCS – tych formalnych i nieformalnych – byli oni urzeczeni jego otwartym i życzliwym stosunkiem do ludzi, finezyjnym i nadzwyczaj komunikatywnym prowadzeniem rozmów, bezpretenjonalną postawą i wyważonym poczuciem humoru. Był człowiekiem o rozległych zainteresowaniach, najwyższej kulturze intelektualnej i osobistej. Uwagi, jakimi dzielił się Profesor podczas dyskusji nad koncepcjami prac doktorskich i habilitacyjnych, były nieocenione. Jego niebywale wnikliwe refleksje odnoszące się zarówno do założeń koncepcyjnych przygotowywanych rozpraw, jak i wskazówki dotyczące warsztatu badawczego były dla nas swoistym drogowskazem w pracy naukowo-badawczej, źródłem inspiracji, impulsem do przewartościowania dotychczasowych sposobów myślenia. Każda myśl Profesora była niezwykle klarownie przedstawiana i argumentowana z wykorzystaniem najnowszych teorii naukowych i wyników aktualnych badań – nie tylko z obszaru pedagogiki, ale też psychologii, zarządzania i organizacji pracy oraz innych dyscyplin. Trzeba przy tym zaznaczyć, że Profesor nigdy nie występował w tych dyskusjach z pozycji niekwestionowanego autorytetu, którym w rzeczywistości przecież był.

Profesor Tadeusz Nowacki, jako członek Rady Wydziału, głosił potrzebę tworzenia nowych kierunków kształcenia, zwłaszcza podyplomowego. Inna jego propozycja dotyczyła nawiązania współpracy naukowej z ukraińskimi ośrodkami akademickimi. Idea ta zyskała swój realny wymiar, czego wyrazem było wielokrotne uczestnictwo akademików z Ukrainy w konferencjach organizowanych przez Wydział Pedagogiki i Psychologii UMCS oraz udział pracowników wydziału w konferencji naukowej w Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym im. Iwana Franki w Drohobyczu.

Tadeusz Nowacki zaskakiwał rozległością swych zainteresowań, twórczym i nowatorskim podejściem do analizy i rozwiązywania różnorodnych problemów oraz wnikliwością obserwacji otaczającej nas rzeczywistości. Obcowanie z nim kierowało myśli jego rozmówców na sprawy ważne i aktualne, skłaniało do dociekania istoty rzeczy, a tym samym wzbogacało świat intelektualnych, psychicznych i moralnych doświadczeń. O wyjątkowej charyzmie i innych przymiotach osobistych Profesora Tadeusza Nowackiego mieli okazję przekonać się również studenci UMCS. Przywołać tu należy ich entuzjastyczne reakcje na wygłoszony przez Profesora wykład inauguracyjny roku akademickiego 2010/2011 – odcho-

dzący od sztamkowej, zwyczajowo nazbyt podniosłej formy takich wystąpień, a jednocześnie okraszony odrobiną wysublimowanego humoru zjednał mu natchnieniem sympatię zgromadzonej publiczności.

Wyjątkowym powodzeniem cieszyły się również zajęcia seminaryjne Profesora. Szczęśliwcy, którzy zdołali zapisać się na seminarium Profesora, byli oczarowani jego skromnością, ciepłym stosunkiem, wrażliwością na problemy ludzkie i kulturą osobistą. Prace pisane pod jego kierunkiem naukowym podejmowały ciekawą i bardzo rozległą problematykę. Poza tematami oscylującymi wokół zagadnień właściwych pedagogice pracy i andragogice (np. nowe technologie a praca ludzka, aspiracje zawodowe różnych grup społecznych, praca jako wartość, plany zawodowe, bezrobocie i formy jego zwalczania, kształcenie praktyczne w ujęciu historycznym czy – wyjątkowo interesujące – marzenia więźniów), seminarzyści Profesora pisali rozprawy z zakresu edukacji przedszkolnej i szkolnej dzieci oraz młodzieży w różnym wieku. Do ciekawszych należy zaliczyć prace poświęcone np. pedagogicznemu aspektom wykorzystania muzyki w nauczaniu języka obcego, wpływowi gier komputerowych na rozwój moralny młodzieży w okresie dojrzewania, rysunkowi jako metodzie diagnostycznej przy wykrywaniu zaburzeń emocjonalnych dzieci, systemowi Montessori w wychowaniu przedszkolnym, funkcjonowaniu szkolnemu dzieci osieroconych, komunikacji wewnątrzrodzinnej, marzeniom rodzicielskim dotyczącym dzieci i wielu innym zagadnieniom. Dodać należy, że powstające pod jego opieką rozprawy zawsze cechowała poprawność we wszystkich aspektach pracy naukowej.

Do ostatnich dni życia Profesor Tadeusz Nowacki prowadził zajęcia dydaktyczne oraz zajmował się własną twórczością. Wydaną jeszcze za życia Profesora książką jego autorstwa był *Świat marzeń*, osobiste studium, którego głównym przesłaniem jest apoteoza tytułowych marzeń jako siły napędowej ludzkich dążeń, jako warunku odczuwania szczęścia i rozwoju.

Tadeusz Nowacki pozostawił po sobie ogromny dorobek naukowy: ponad 80 prac autorskich zwartych, ponad 50 pozycji redakcyjnych, 90 tomów wydawnictwa Biblioteki Kształcenia Zawodowego, a także około 700 mniejszych rozpraw, studiów i artykułów, które ukazały się w kraju i za granicą. Profesor wypromował kilkudziesięciu doktorów, recenzował liczne przewody habilitacyjne i profesorskie.

Niezmiernie wartościowa i bogata twórczość naukowa, dydaktyczna i społeczna Profesora została wielokrotnie wyróżniona odznaczeniami państwowymi, resortowymi i społecznymi, między innymi Krzyżem Kawalerskim, Krzyżem Komandorskim Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej i innymi.

Życie Profesora to świadectwo niezłomności ducha oraz trwałej wiary w ideały i wartości humanizmu. Jego wielkość polegała również na łączeniu profesorskiej powagi z niezwykle skromnością. Każdy kontakt z nim wzbogacał moral-

nie, uczył szacunku do drugiego człowieka i odpowiedzialności za własne czyny. Życie i twórczość Profesora Tadeusza Nowackiego stanowiąc będą dla nas ważny drogowskaz przy wyznaczaniu osobistych ścieżek rozwoju.

Grzegorz Sanecki

BIBLIOGRAFIA

- Nowacki T. W. (2008), *Wspomnienia*, [w:] B. Baraniak (red.), *Jubileusz 95 lat życia Tadeusza W. Nowackiego*, Warszawa–Radom: Wyd. IBE i ITE.
- Nowacki T. W. (2010), *Świat marzeń*, Lublin: Wyd. UMCS.
- Wiatrowski Z. (2008), *95 lat życia i 70 lat pracy naukowo-dydaktycznej profesora Tadeusza W. Nowackiego*, [w:] red. B. Baraniak, *Jubileusz 95 lat życia Tadeusza W. Nowackiego*, Warszawa–Radom: Wyd. IBE i ITE.

